

УДК 94(477.85)"187/191":929Українка

DOBRZHANSKYI Oleksandr, PhD hab. (History), Professor, Dean of Political Science, History and International Relations Faculty, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 M. Kotsyubynskoho Street, Chernivtsi, Ukraine, postal code 58012 (o.dobrzhanskiy@chnu.edu.ua)

ORCID: 0000-0002-3817-188X

ResearcherID: R-7899-2016

Добржанський Олександр, доктор історичних наук, професор, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 58012, Чернівці, вул.Коцюбинського 2; E-mail: o.dobrzhanskiy@chnu.edu.ua

Леся Українка і українська громадськість Буковини (кінець XIX – початок XX ст.)

Анотація. Леся Українка залишила помітний слід в історії взаємозв'язків українців Буковини та Наддніпрянської України в останньому десятилітті XIX – на початку XX ст. Ці зв'язки цікаві і як такі, що допомагають краще зрозуміти особливості суспільно-політичних поглядів Л.Українки, так і її творчого методу.

Мета роботи проаналізувати взаємини Л.Українки з представниками української інтелігенції Буковини в контексті розвитку українського національного руху на західноукраїнських землях.

Наукова новизна. Даній проблемі присвячували свої праці літературознавці Ф.Погребенник, В.Вознюк та ін. Однак окремі аспекти поки що залишалися поза увагою дослідників. Особливо це стосується суспільно-політичного дискурсу взаємин Л.Українки та української громади Буковини.

Висновки. Проаналізувавши опубліковані і неопубліковані документи автор відзначає, що стосунки Л.Українки з громадськістю Буковини мали системний характер і ініційовані були перш за все самою поетесою. Крім дружніх взаємин з О.Кобилянською, які обросли величезною літературою, Л.Українка підтримувала ділові і дружні контакти ще з багатьма буковинцями. За короткий відрізок часу в краї виросло ціле покоління поціновувачів таланту поетеси. Серед них були як представники старшого покоління народовського табору, так і студентська молодь, яка гуртувалася навколо товариства «Молода Україна» і прагнула всіляко розвивати контакти з Лесею Українкою. Яскравим проявом цього стали урочисті зібрання на честь приїзду поетеси в Чернівцях у 1901 р., та публікація на Буковині її збірки поезій «Відгуки». Своєю творчістю та безпосереднім спілкуванням Л.Українка сприяла поглибленню контактів наддніпрянців та буковинців, формуванню єдності українського народу, розділеного тоді кордонами двох імперій.

Ключові слова: Л.Українка, Буковина, Чернівці, О.Кобилянська, В.Сімович, С.Смаль-Стоцький, О.Маковей.

Lesya Ukrainka and Ukrainian Community of Bukovyna (Late 19th – Early 20th Century)

Abstract. Lesya Ukrainka noticeably marked the history of the relationship between Ukrainian Bukovyna and Dnipro Ukraine in the last decade of the 19th – early 20th centuries. These connections are interesting both as those that help to better understand the features of Lesya Ukrainka sociopolitical views, and her creative method.

Research objective. To analyze the relationship of Lesya Ukrainka with representatives of the Ukrainian intelligentsia of Bukovyna in the context of the development of the Ukrainian national movement in the Western Ukrainian lands.

Scientific novelty. Literary critics F. Pogrebennyk, V. Voznyuk, and others devoted their works to this issue. However, some aspects remained outside the field

of view of researchers. This is especially true of the sociopolitical discourse of relations between Lesya Ukrainka and the Ukrainian community of Bukovyna.

Conclusions. After analyzing both published and unpublished documents, the author notes that relations of Lesya Ukrainka with the Ukrainian community of Bukovyna were of a systemic nature and were initiated primarily by the poetess herself. In addition to friendly relations with O. Kobyljanska, which were overgrown with a great number of publications, Lesya Ukrainka maintained business and friendly contacts with many other Bukovynians. In a short period of time, a whole generation of connoisseurs of her talent has grown up in the region. Among them were both representatives of the older generation of the Narodovyj camp and student youth who gathered around the Young Ukraine society and tried to develop contacts with Lesya Ukrainka in every possible way. A vivid manifestation of this was the solemn meeting in honor of the arrival of the poetess in Chernivtsi in 1901, and the publication in Bukovyna of her collection of poems *Reviews*. With her creativity and direct communication, Lesya Ukrainka contributed to the deepening of contacts between the people of the Dnipro region and Bukovyna, the formation of the unity of the Ukrainian people, then divided by the borders of two empires.

Key words: Lesya Ukrainka, Bukovyna, Chernivtsi, Olha Kobyljanska, V. Simovych, S. Smal-Stotskyi, O. Makovei.

Останні десятиліття XIX – початок XX ст. стали часом швидкого розвитку українського національного руху на Буковині. За порівняно невеликий відрізок часу українці краю зуміли згуртуватися і стати досить впливовою політичною силою в краї. Значну підтримку українська громадськість отримувала з інших українських земель, в тому числі й з Наддніпрянської України, яка в той час була в складі Російської імперії.

Українські громадські діячі Буковини вже з кінця XIX ст. докладали чимало зусиль, щоб налагодити прями контакти з відомими діячами українства, незалежно від того, де вони проживали. 1894 р., наприклад, буковинці урочисто зустрічали М. Грушевського, вітали його як першого професора української

історії Львівського університету. Бували в Чернівцях у 70–90-х роках XIX ст. М.Драгоманов, М.Міхновський, В.Самійленко та ін. На початку XX ст. урочисті зустрічі гостей з Наддніпрянщини стали набагато частішими, перетворившись у своєрідну норму національно-культурного життя.

Відвідували Буковину в цей час М.Лисенко, М.Левитський, В.Винниченко, Є.Чикаленко, І.Труш, Г.Хоткевич, М.Кропивницький, А.Бучма. Д.Антонович, В.Щербаківський, І.Липа, М.Коцюбинський, С.Петлюра, Ф.Вовк та багато інших відомих діячів із Великої України.

Окреме місце в цих зустрічах зайняли контакти з Л.Українкою. Українська громадськість краю мала можливість ознайомитись із першими творами поетеси вже у 80-х роках XIX ст. Адже на Буковині отримували галицькі видання, зокрема часопис «Зоря», в якому публікувалися твори Л.Українки.

На початку 90-х років XIX ст. твори Л.Українки вперше були опубліковані на сторінках української періодики краю. 1890 р. в «Бібліотеці для молодіжи, міщан і селян», яка виходила в Чернівцях під егідою товариства «Руська бесіда» опубліковано вірш Л.Українки «Веснянка».¹ Наступного року в цьому ж виданні надруковано казку «Лелія» та вірш «До руської дитини».² В газеті «Буковина» від 28 березня 1891 р. побачив світ вірш «Квіти»³.

І газетою «Буковина», і «Бібліотекою для молодіжи, міщан і селян» опікувався відомий громадський діяч Буковини О.Попович. Можна з впевненістю сказати, що саме в цей час Л.Українка встановила з ним перші контакти. 1890 р. Л.Українка писала до брата Михайла 30 травня 1890 р.: «...поки переписала для «Буковини» (я тепер сотрудник «Бук[овини]»), «Бібліотеки для молодіжі») два вірша»⁴

¹ Українка Л. Веснянка. *Бібліотека для молодіжи, міщан і селян*. 1890. Вип.4. С. 49

² Українка Л. Лелія. *Бібліотека для молодіжи, міщан і селян*. 1891. Вип.2. С. 18-23.; Вип. 3. С. 34-40; Українка Л. До руської дитини. *Бібліотека для молодіжи, міщан і селян*. 1891. Вип. 3. С. 33.

³Українка Л. Квіти. *Буковина*. 1891. 28 березня

⁴ Українка Л. Лист до М.П.Косача 31 травня 1890 р. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.11. Листи (1876-1896). Луцьк, 2021. С. 109

Однак співробітництво з «Буковиною» не розвинулось. Одна з причин цього було те, що Л.Українка захопилася в цей час ідеями Русько-української радикальної партії, активно підтримувала їхні видання «Народ» і «Хлібороб», надрукувала в них низку своїх творів. В одній з публіцистичних робіт вона закликала всіляко підтримувати ці видання і писала: «Коли загине «Народ», то хто знає, як довго прийдеться ждати до нової часописі та тинятись по різних «чужих хатах»; вже ж тяжче заснувати нову газету, ніж підтримувати давнішу.

Коли згине «Хлібороб», то тим загальмується, хто зна як надовго, і праця над розбуджуванням того селянства в Галичині, що саме тепер почало прокидатись»¹.

Тим не менш, Л.Українка регулярно читала газету «Буковина», стежила за полемікою, яка розгорнулася на сторінках газети між Б.Грінченком (Вартовий) та М.Драгомановим і викликала чималий резонанс по всій Україні. В листі до М.Драгоманова бідкалась: «Взагалі мало звідки що приходить, навіть «Буковина» і та пристала, так що я кінця листів Вартового не дочитала»².

Суспільна спрямованість «Буковини», яка відстоювала в цей час консервативні, яскраво виражені угодівські позиції була їй не до вподоби. Про це засвідчила її реакція на публікації в газеті 1895 р. В квітні-травні цього року «Буковина» надрукувала в трьох номерах передовицю під назвою «Наші національно-політичні відносини»,³ а також, вмістила в двох числах як передовицю лист дописувача з Тернопільщини «Про своїх людей»⁴. Статті торкалися широкого кола питань суспільно-політичних відносин в Галичині та на Буковині. Судячи з ідей, які проповідувалися, автором міг бути С.Смаль-Стоцький. Бо у 1896 р. він опублікував у 21 числі «Буковини» велику працю під назвою «Політика реальна», яка в багатьох випадках повторювала майже слово

¹ Українка Л. [Лист до товаришів]. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.7. Літературно-критичні та публіцистичні статті. Луцьк, 2021. С.378.

² Українка Л. Лист до М.Драгоманова. Перша пол. травня 1893. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.11. Листи (1876-1896). Луцьк, 2021. С.206.

³ Наші національно-політичні відносини. *Буковина*. 1895. 27 квітня. Ч.27; 29 квітня. Ч.29; 2 травня. Ч.31.

⁴ Про своїх людей (Допись з Тернопільщини). *Буковина*. 1895. 30 квітня. Ч. 30; 4 травня. Ч. 32.

в слово тези, висловлені в статті «Наші національно-політичні відносини». В передовицях «Буковини» було багато слушних думок про необхідність просвіти народу, про боротьбу з москвофільством та проросійськими настроями, про єдність політичних сил у відстоюванні національних інтересів. Тут варто нагадати, що в 1894 р. народовство Галичини розкололося на дві течії. Першу очолював Ю.Романчук, який після невдалої спроби проводити політику «нової ери», тобто співробітництво з польськими властями взамін на деякі поступки, закликав до опозиції й політики протистояння полякам. Друга течія, очолювана О.Барвінським і А.Вахнянином, вважала, що потрібно бути до поляків та загалом урядових кіл, лояльними, але не йти ні на які компроміси з москвофілами. Буковинські народовці підтримували політику угодовства. С.Смаль-Стоцький у 1894 р. в листі до до Б.Грінченка писав: «Признаюся Вам щиро, що я, і взагалі ми тут на Буковині держимо сторону Барвінського».¹ Тож не дивно, що автор передовиць в «Буковині» відстоював думку, що потрібно бути лояльним до влади і отримувати максимум від співпраці з урядом, засуджував за деструктивність прихильників Ю.Романчука та Русько-української радикальної партії (радикалів). В листі з Тернопільщини гостро засуджували тих, хто піддавав критиці лідерів угодовського курсу О.Барвінського, А.Вахнянина та митрополита С.Сембратовича.

Ці публікації викликали гостру реакцію з боку Л.Українки, яка написала статтю «Безпардонний патріотизм» та вірш «Пророчий сон патріота». В них розкрилися нові грані таланту письменниці. Ці праці були їдкою сатирою на реалії політичного життя в Галичині та на Буковині середини 90-х років XIX ст. Найбільш гостро вона виступила проти угодовської політики частини народовців. Зокрема, писала: «За те «опортуністично-раціональна політика» виложена так ясно, як заповіді: не кидайся з мотикою на сонце, не поривайся, а потихеньку та помаленьку нав'язуй зносини з правительством і сильнішими партіями (певна річ! а хто би там на слабші дивився! шкода тільки, що тяжко

¹ Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. ф. 3, оп. 1, спр. 39416, арк. 1.

буває вгадати, котра найсильніша і чи довго такою буде); прийнявши таку спокійну і практичну політичну програму, ми собі можемо спокійно сидіти, де вже кому бог дав, і співати: «Ой, куди вітер віє, туди я хилюся, а що люди говорять, то я не боюся». Коли ж хто питає, якої ми віри, то ми чей же не гірше цигана вмітимем відповісти»¹.

Про це ж у вірші пророчий сон патріота Л.Українка написала так:

Він пізнав мене і так промовив:

«Повернися у свою країну,

Понеси їй звістку благодатну,

Що віднині кожний вірний русин

З ласки Бога станеться безгрішним,

Тільки має всім властям коритись,

«Нїсть бо власті, єже не от Бога».

(Тут я нишком усміхнувсь, панове:

Вже сього він міг би нас не вчити!))».²

Не менш гостро Л.Українка відреагувала на надмірне звеличання лідерів угодовства О.Барвінського, А.Вахнянина та митрополита С.Сембатовича дописувачем з Тернопільщини. «Яка залізна консеквенція, яка несокрушима, сказав би магометанська, віра в двох пророків руських (О.Барвінський, А.Вахнянин. *Авт*). Читаєш і серце радується, так і хочеться гукнути: « Та немає ліпше, та немає краще, як у нас на Вкраїні!..» - але краще замовкнемо, бо далі в цій пісні йдуть зовсім не консеквентні слова, вони можуть вразити національне почуття наших щиро народовських патріотів і релігійне почуття всього русько-українського народу...»³.

Пояснюючи свій виступ Л.Українка писала до М.Павлика: «Вам, може, чудно, що я взяла такий поверховий тон, але ж говорити ґрунтовно на такі теми

¹ Українка Л. «Безпардонний патріотизм». *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів. У 14 томах. Т.7. Літературно-критичні та публіцистичні статті.* Луцьк, 2021. С. 393.

² Українка Л. Пророчий сон патріота. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів. У 14 томах. Т.5. Поетичні твори. Ліро-епічні твори.* Луцьк, 2021. С. 267.

³ Українка Л. «Безпардонний патріотизм»... С. 395-396.

се значило б стріляти з гармат по горобцях, до того ж було воно сто раз говорено і далеко розумніше, ніж би я могла се зробити. Воно б можна й зовсім нічого не писати, але ж дуже вже розсердили мене ці безпардонні панове, тим більше, що вони мені ще вдома обридли. Як треба буде, то я їм і надалі не спущу»¹.

Ще 1891 р. Л.Українка, завдяки зусиллям М.Павлика, вперше познайомилася з творчістю О.Кобилянської. Павлик надіслав їй для прочитання рукопис першого варіанту повісті О.Кобилянської «Царівна» під назвою «Льорелай». Л.Українка високо оцінила цю працю в листі до М.Павлика 16 березня 1891 р., з яким М.Павлик ознайомив і О.Кобилянську в квітні цього ж року.

М.Павлик зробив багато щоб між обома творчими особистостями встановилося листування. Однак тоді, з різних причин цього не сталось. Тільки 1899 р., знову ж таки за посередництва М.Павлика вони почали активно контактувати. Цього ж року відбулося особисте знайомство двох великих жінок, після того, як О.Кобилянська побувала в гостях у Л.Українки в хуторі Зелений Гай на Полтавщині.

Під впливом особистого знайомства з О.Кобилянською та ознайомлення з її останніми творами Л.Українка підготувала реферат для членів Київського літературно-артистичного товариства присвячений творчості буковинських письменників Ю.Федьковича, О.Кобилянської, В.Стефаніка. Останнього Л.Українка зарахувала до буковинців свідомо, враховуючи започаткування його літературної кар'єри Чернівцях. Перед членами товариства Л.Українка виступила 9 грудня 1899 р.

Ця подія відродила співпрацю з газетою «Буковина», в якій в трьох номерах за 14, 16 і 19 квітня 1900 р. було передруковано реферат Л.Українки з деякими скороченнями під назвою «Писателі-русини на Буковині». Ця

¹ Українка Л. Лист до М.Павлика 21.05.1895. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів.* У 14 томах. Т.11. Листи (1876-1896). Луцьк, 2021. С.371.

публікація показала добре розуміння Л.Українкою літературної і суспільно-політичної ситуації на Буковині в середині і другій половині XIX ст.

Характеризуючи розвиток громадських відносин в краї Л.Українка справедливо писала: «Ця провінція ще більш відокремлена від решти Австрії, ніж навіть Галичина, це замкнений, мало приступний стороннім впливам світ. В ньому йде невпинна глуха боротьба національна межі окремими оселеними в ньому племенами: русинами, румунами та німцями. В наші часи вже існують певні постійні зв'язки та культурні взаємини межі русинами буковинськими і галицькими і, почасти українцями, але в той час, коли вродився перший буковинський писатель, цебто в 30-тих роках, взаємин цих сливе не було і так велося аж до 60-х років, коли український літературний рух значно поширився і захопив навіть ізольовану до того часу Буковину»¹.

Л.Українка небезпідставно вважала, що початок творчості Ю.Федьковича одночасно започаткував початок українського національного відродження на Буковині. Підсумовуючи свій реферат, вона зазначала: «Мимоволі насувається думка: коли невелике населення дрібної провінції, поставленої в дуже некорисні умови для розвитку літератури, могло дати за короткий час після свого національного відродження три таких міцних талани і звернути на себе увагу зовсім сторонніх людей, то якою творчою силою пройнятий той народ, до якого належить це мале племено, і як заграла та би сила серед нормальніших умов!»²

Ще в 90-х роках XIX ст. Л.Українка в своїх листах висловлювала бажання побувати на Буковині. Вперше про це було сказано 1 вересня 1894 р. в листі з Болгарії до М.Павлика Поетеса писала: «Тепер як буду вертатись, то поїду по Дунаю вгору, а там чи через Пешт, чи як инакше подамся на Буковину (хочу побачити Карпати і людей буковинських), а там через Чернівці до Вас, потім до Львова, а там уже й на Україну...»³. Наступного року знову ж в листі до

¹ Українка Л. Писателі-русини на Буковині. *Буковина*. 1900.14 квітня.

² Українка Л. Писателі-русини на Буковині. *Буковина*. 1900.19 квітня

³ Українка Л. Лист до М.Павлика 01.09. 1894. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.11. Листи (1876-1896). Луцьк, 2021. С.320.

М.Павлика поетеса пише: «А потім така думка, — чи не поїхати б і мені трошки по Галичині та Буковині, щоб побачити і край, і передвиборчу справу? Чи се не випадає? Як уважаєте? У всякім разі, я хтіла б відбігти в Чернівці по дорозі звідси до Львова і, може, на Угорщину, хочеться й мені бачити сей нещасливий край. Чи не маєте Ви там яких знайомих на Буковині, щоб допомогли мені хоч по місті роздивитись і дали б пораду про всякі шляхи та дороги? Дуже мені буде прикро, як я проїду через Галичину так, як і торік, сливе нікого не бачивши, се навіть погано буде»¹.

Однак в середині 90-х років XIX ст. Л.Українка так і не змогла побувати на Буковині. Це питання вона знову почала уважно обдумувати в 1899 р., коли активізувалося листування з О.Кобилянською. Запрошуючи буковинську письменницю відвідати родинне гніздо Драгоманових хутір Зелений Гай недалеко від Гадяча, Л.Українка писала: «...якщо Ви в серпню приїдете на Україну, то я конечно привітаю Вас в нашій хаті, чи в Києві, чи в Гадячі, або і там, і там. Добре так?». І далі зауважувала «Поїду, може, тижнів через 1½ додому, а знов через пів року, може, треба буде ще раз в'явитися до хірурга, чи позволить зовсім увільнитись від ортопедії. Тоді-то, може, матиму волю в Галичину і на Буковину «залетіти»,...»². В червні цього ж року в листі до М.Павлика вона писала: «Приїду, а не заїду в Галичину і на Буковину, як буду вільніше розпоряджувати собою»³. В січні 1900 р. в листі до О.Кобилянської Л.Українка писала: «А на літо, аби дав мені Бог заробити гроші за недавно послані до рос[ійських] журналів праці (між иншим, і за Вас, *liebe Morgenseele*), то вибираємось удвох з Лілею до Вас, на зелену Буковину. Вірте чи ні, а ми зеленої Буковини більше прагнемо, ніж парижської вистави, надто як начиталися Вашої «Некультурної»⁴.

¹ Там само. С. 370.

² Українка Л. Лист до О.Ю.Кобилянської. 20.05.1899. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.12. Листи (1897-1901). Луцьк, 2021. С.214.

³ Українка Л. Лист до М.І.Павлика. 07.07.1899. *Там само*. С. 229.

⁴ Українка Л. Лист до О.Ю.Кобилянської. 30.01; 3.02. 1900. *Там само*. С. 267.

Врешті решт реалізувати свою мету побувати на Буковині поетеса змогла тільки 1901 р. 26 квітня вона приїхала до Чернівців і пробула на Буковині до 20 вересня. Щоправда в липні-серпні перебувала в Галичині, на лікуванні в с. Буркут в Карпатах.

Л. Українка приїхала на Буковину в непростий для себе час. Після смерті близького товариша С. Мержинського вона була морально пригнічена і прагнула відпочити в Карпатах душою і тілом. Тому вона не планувала якихось публічних акцій, контактів з українською громадськістю. Однак оточуючі, і перш за все О.Кобилянська та О.Маковей переконали її в потребі зустрітися з поціновувачами її таланту.

Перші урочистості на честь Л.Українки були проведені студентським товариством «Союз» 4 травня 1901 р. Але особливо резонансною стала зустріч Л.Українки з громадськістю Буковини 22 травня в Українському Народному Домі, ініціаторами якої стали мистецьке об'єднання «Буковинський Боян» і студентське товариство «Молода Україна». Газета «Буковина» двічі публікувала оголошення про цю зустріч. Зокрема, вказувалося: «В честь вп. пані Лесі Українки, нашої славної письменниці, устроюють черновецькі руські товариства в середу дня 22 с. м. о 9 годині вечером товариські сходи в салі «Народного Дому», на що запрошують сим вп. пань і панів із Черновець і з провінції. Члени «Бояна» зволють явити ся в повнім числі»¹

Зустріч справді вдалася. Вона пройшла легко, невимушено, в дуже теплій, дружній обстановці. Та ж газета «Буковина» повідомляла: «Вечерок в честь Лесі Українки випав величаво. Велика саля «Народного Дому» була битком наповнена черновецькою і замісцевою інтелігенцією та міщанством. Др. Стоцький привитав дорогого гостя, акад. Лушпинський виголосив один з віршів Л.Українки, а акад. Сімович мав відчит про її поезії. Хор «Бояна» а й міщан співав пісні. Аж по півночі розійшлося товариство, прощаючи сердешно

¹ Буковина (Чернівці).1901. 6 (19) травня.

незвичайну землячку, що так і чарувала всіх своєю високою освітою, горячим патріотизмом і рідкою скромністю»¹

Гарні спогади про цю подію в 30-х роках ХХ ст. написав В.Сімович. Він згадував: «Ще й досі стоїть перед очима довгий стіл посередині салі, й багато столів довколо нього. За довгим столом Леся Українка, вся в чорному, коло неї Ольга Кобилянська, теж у чорній сукні, далі зправа й ліворуч «старі» заступники різних товариств, і десь ізбоку при окремому столику – ми, студенти «молодоукраїнці» гуртом»².

Саме після цих урочистостей Л.Українка познайомила з В.Сімовичем, який очолював товариство «Молода Україна». Їй були близькі погляди молодоукраїнців, тому вона погодилася на співпрацю з ними. Результатом цього стало видання збірки її поезій «Відгуки» в Чернівцях у квітні 1902 р.

Крім Чернівців, Л.Українка в 1901 р. побувала в Південній Буковині, місцях описаних в творах О.Кобилянської, гостювала в родині о. Федоровича в с. Стрілецький Кут під Чернівцями. Побувала вона також у Вижниці. Саме там в її честь було дано концерт 25 серпня 1901 р. Організаторами його стали місцеві українські активісти О.Бобикевич, А.Москва, І.Догомиля, які помістили оголошення про цей захід в газеті «Буковина». Відзначалося, що чистий прибуток від концерту призначений на будову української бурси в Вижниці³.

Л.Українка була вражена такою увагою з боку української громадськості Буковини до своєї персони. В листі до сестри Ольги у вересні 1901 р. вона зауважувала: «...(ти не повіриш, як мене всерйоз брали на Буковині — три вечера в мою честь дали — страх сказати, чистий сміх!)»⁴.

Побувати на Буковині ще раз Л.Українка змогла через рік. З 26 травня по 7 червня вона гостювала у Ольги Кобилянської на вул. Sterngasse 6 (нині вул.

¹ Буковина (Чернівці). 1901. 13 (26) травня.

² Сімович В. Листування Л.Українки з Й.Маковеем. Із додатком листів Олени Пчілки та власних споминів про побут Лесі Українки в Чернівцях. Львів, 1938. С.54

³ Буковина (Чернівці). 1901. 10 (23) серпня

⁴ Українка Л. Лист до О.П.Косач (сестри) 20, 24 вересня 1901 р. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.12. Листи (1897-1901). Луцьк, 2021. С.407.

К.Томашука). Зустрічалася в цей час у різних видавничих справах з О.Поповичем, С.Смаль-Стоцьким, неодноразово спілкувалася з В.Сімовичем.

Після цього Л.Українка більше не змогла побувати в Чернівцях, хоча її неодноразово запрошували і В.Сімович, і родина Смаль-Стоцьких і та ж таки О.Кобилянська. 1906 р. вона ретельно обдумувала можливість приїзду на Буковину, але не склалось.

Однак широкі контакти зберігалися. Л.Українка високо оцінювала появу в Чернівцях видань українських політичних партій з Наддніпрянської України, зокрема газети «Гасло» Революційної Української Партії. Хоча вона не погоджувалася з ідейними засадами цієї партії, все ж зауважувала: ««Гасло» робить нічого собі вражіння, тільки бернштейніанство там зовсім «приший хвіст кобилі» і було б ліпше без нього; ... Дописі з сел там найцікавіші. А для лояльної Буковини то дуже добре, що в ній нарешті щось червоніше стало виходити, ніж «Буковина» etc.»¹.

Л.Українка регулярно отримувала літературу з Буковини, обговорювала різні суспільно-політичні та культурні події в краї. Їй писали чимало листів з Буковини стосовно різних питань, надсилали вітання учасники культурних заходів та урочистостей. Л.Українку, наприклад, зацікавило створення в Чернівцях «Кружка українських дівчат», який очолила О.Кобилянська². Вона відгукнулася на події навколо суперечок між О.Маковеем та С.Смаль-Стоцьким, які виникли 1906 р.³, була подивована повідомлення про «про депутацію черновецьких русинів (в ній і наші спільні знайомі були) до о[тця] Воробкевича з нагоди дарування йому цісарського ордеру». І писала: «Нехай би ще старіші ходили з такими депутаціями, то ще розумію, бо вони все ж виховані в дусі с[esarsko-]k[rólewskim], а молодші, коли хотіли поздоровити і потішити старого і хорого поета, то могли знайти до того тисячу інших нагод, більше людських, а менше бюрократських. При нагоді хтось може чийось думку

¹ Українка Л. Лист до До М. В. Кривинюка 14 березня 1902 р. *Л.Українка. Повне академічне зібрання творів*. У 14 томах. Т.13. Листи (1902-1906). Луцьк, 2021. С.70-71.

² Українка Л. Лист до О.Ю.Кобилянської 10. лютого 1902 р. *Там само*. С. 51.

³ Українка Л. Лист до О.Ю.Кобилянської 12, 16 червня 1906 р. *Там само*. С. 438-430.

переказати Сімовичеві, що репрезентував «Молоду Україну» при тій урочистості.»¹.

І, звичайно ж, найбільше буковинські контакти продовжували розвиватися саме через листування з О.Кобилянською.

В пам'яті української громади Буковини Л.Українка назавжди залишилася як прекрасний, талановитий представник Великої України, як геніальна постать, яка уособлювала передові європейські ідеї. Своєю творчістю та безпосереднім спілкуванням поетеса сприяла поглибленню контактів наддніпрянців та буковинців, формуванню духовної єдності українського народу, розділеного тоді кордонами двох імперій.

¹ Українка Л. Лист до О.Ю.Кобилянської 30 грудня 1902 р. *Там само*. С.163-164.